МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Мукачівський державний університет
Відокремлений структурний підрозділ
«Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету»
Предметна (циклова) комісія викладачів суспільних дисциплін

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

методичні рекомендації до підготовки і проведення семінарських занять
для здобувачів фахової передвищої освіти
спеціальності 013 «Початкова освіта»
ОПС «фаховий молодший бакалавр»

Мукачево 2025

УДК 377.8.016:[172.12:94](072)

Розглянуто та рекомендовано до друку Науково-методичною радою Мукачівського державного університету (протокол №8 від 25 квітня 2025 р.)

Розглянуто та рекомендовано до друку Методичною радою Відокремленого структурного підрозділу «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету» (протокол №5 від 24 березня 2025 р.)

Розглянуто та схвалено на засіданні предметної (циклової) комісії викладачів суспільних дисциплін ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету» (протокол №8 від 19 березня 2025 р.)

Укладач

Дмитро ГРЕГІРЧАК – кандидат політичних наук, завідувач навчально-виробничої практики ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету», викладач суспільних дисциплін, «спеціаліст вищої категорії», «викладач-методист».

Рецензент

Оксана ЛІБА – кандидат педагогічний наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти Мукачівського державного університету.

М 54

Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі: методичні рекомендації до підготовки і проведення семінарських занять для здобувачів фахової передвищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» (ОПС «фаховий молодший бакалавр») / укладач Д. Грегірчак. Мукачево: МДУ, 2025. 31 с. (1,46 авт. арк.)

Методичні рекомендації укладені відповідно до програми навчальної дисципліни «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі» для підготовки здобувачів фахової передвищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта». У методичних рекомендаціях вміщено програму навчальної дисципліни, перелік тем, які винесені для обговорення на семінарських заняттях, методичні рекомендації щодо підготовки та участі у семінарських заняттях, тестові завдання, методичні рекомендації щодо написання реферату, підготовки презентації, критерії оцінювання та список рекомендованих джерел.

Адресовано здобувачам фахової передвищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» та педагогам.

© ВСП «ГПФК МДУ», 2025

Зміст

Передмова	4
Програма навчальної дисципліни	6
Тематика семінарських занять	9
Методичні рекомендації щодо підготовки та участі у семінарських заняттях	11
Зміст семінарських занять	12
Семінарське заняття №1. Тема. Концептуальний аналіз громадянської та історичної освітньої галузі в змісті початкової освіти	12
Семінарське заняття №2. Тема. Ключові ідеї та зміст громадянської та історичної освітньої галузі в структурі інтегрованого курсу «Я досліджую світ»	13
Семінарське заняття №3. Тема. Форми організації навчання громадянської та історичної освітньої галузі	14
Семінарське заняття №4. Тема. Методи навчання громадянської та історичної освітньої галузі	15
Семінарське заняття №5. Тема. Технології навчання громадянської та історичної освітньої галузі	16
Тестові завдання для самоконтролю	18
Методичні рекомендації щодо написання реферату	21
Методичні рекомендації щодо підготовки мультимедійної презентації	22
Критерії оцінювання	23
Список рекомендованих джерел	26

Передмова

З врахуванням змісту Державного стандарту початкової освіти, концепції «Нова українська школа» та особливостей організації освітнього процесу в закладах фахової передвищої освіти, навчальна дисципліна «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі» розглядається як важлива складова змісту фахової підготовки майбутніх вчителів початкових класів закладу загальної середньої освіти і побудована на відповідних теоретичних, науково-методичних та практичних засадах.

Метою навчальної дисципліни «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі» є забезпечення майбутнього вчителя початкової школи знаннями та уміннями формування в молодших школярів громадянської та інших компетентностей, власної ідентичності та готовності до змін шляхом осмислення зв'язківка між минулим і сучасним життям, активної громадянської позиції на засадах демократії, поваги до прав і свободи людини, толерантного ставлення до оточуючих, набуття досвіду життя в соціумі з урахуванням демократичних принципів, розроблення на цій основі нових підходів до формування професійної компетентності майбутніх вчителів початкової школи.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у здобувачів фахової передвищої освіти будуть сформовані наступні **компетентності:**

Інтегральна компетентність (ІК):

ІК 1. Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі в професійній діяльності, що вимагає застосування положень і методів психолого-педагогічної науки та характеризується певною невизначеністю умов, а також нести відповідальність за результати своєї діяльності в освітньому процесі.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК5. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Спеціальні компетентності (СК):

СК3. Здатність до використання відкритих ресурсів, інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі.

СК4.Здатність дотримуватись вимог нормативно-правових документів, що регламентують організацію освітнього процесу в початковій школі.

СК7. Здатність добирати доцільні методи, засоби і форми навчання відповідно до визначених мети і завдань уроку, іншої форми навчання з урахуванням специфіки змісту навчального матеріалу та індивідуальних особливостей учнів.

СК8. Здатність до проведення формувального та підсумкового оцінювання навчальних досягнень учнів.

СК12. Здатність до організації здоров'язбережувального, безпечного, розвивального, інклюзивного освітнього середовища.

СК14. Здатність до усвідомлення потреби в саморозвитку з метою набуття додаткових професійних компетентностей.

Програмні результати навчання (РН):

РН1. Використовувати фахову літературу та інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі початкової школи.

РН2. Дотримуватися нормативно-правових документів, що регламентують організацію освітнього процесу в початковій школі.

РН3. Планувати роботу вчителя, а саме здійснювати: календарно-тематичне планування змісту освітніх галузей, поурочне планування, планування виховної роботи, планування професійного саморозвитку вчителя.

РН5. Розуміти сутність, принципи, зміст, методи, форми та організацію процесу навчання, виховання і розвитку молодших школярів.

РН6. Використовувати в освітньому процесі методики та систему теоретичних знань з освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти.

РН7. Проводити моніторинг якості навчальних досягнень, здійснювати контроль і оцінювання учнів початкової школи.

РН8. Забезпечувати підтримку особистісного розвитку дитини в освітньому процесі.

РН11. Створювати безпечні, психологічно комфортні умови освітнього процесу, використовувати прийоми попередження та протидії булінгу, надавати домедичну допомогу.

РН12. Складати індивідуальну програму розвитку дитини з особливими освітніми потребами та знаходити оптимальні шляхи її реалізації.

РН13. Створювати здоров'язбережувальне освітнє середовище, зорієнтоване на особистісний розвиток молодших школярів.

РН14. Враховувати при створенні освітнього середовища індивідуальні потреби учнів.

РН15. Розуміти мету, систему цінностей та завдання професійної діяльності вчителя, та усвідомлювати свою роль (місію) як педагога початкової освіти.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні та нормативно-правові засади вивчення громадянської та історичної освітньої галузі у початковій школі

Тема 1. Концептуальний аналіз громадянської та історичної освітньої галузі в змісті початкової освіти

Основні поняття: освітній процес, здобувачі освіти, НУШ, компетентність, громадянська компетентність, Державний стандарт початкової освіти, громадянська та історична освітня галузь.

Предмет і завдання методики навчання громадянської та історичної освітньої галузі. Поняття і види компетентностей. Ключові та галузеві (предметні) компетентності. Зміст громадянської компетентності молодших школярів. Мета, завдання та вимоги до обов'язкових результатів навчання з громадянської та історичної освітньої галузі в змісті Державного стандарту початкової освіти (2018р.)

Тема 2. Ключові ідеї та зміст громадянської та історичної освітньої галузі в структурі інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

Основні поняття: інтеграція, «Я досліджую світ», типові освітні програми, змістові лінії, громадянськість, патріотизм, історичний підхід.

Сутність і зміст поняття інтеграція. Види інтеграції та способи реалізації в процесі навчання НУШ. Громадянська та історична освітня галузь у змісті типових освітніх програм початкової школи. Зміст, очікувані результати навчання громадянської та історичної освітньої галузі в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» Типової освітньої програма для закладів загальної середньої освіти під керівництвом О.Савченко. Зміст, очікувані результати навчання громадянської та історичної освітньої галузі в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» Типової освітньої програма для закладів загальної середньої освіти під керівництвом Р. Шияна. Змістові лінії громадянської та історичної освітньої галузі. Аналіз підручників та навчально-методичного забезпечення для початкової школи в контексті вивчення громадянської та історичної освітньої галузі. Формування громадянських та історичних уявлень та понять в контектсті громадянської та історичної освітньої галузі. Формування громадянськості та патріотизму

в контексті громадянської та історичної освітньої галузі. Реалізація історичного підходу у вивченні інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Змістовий модуль 2. Методичні засади формування громадянської та історичної освіти в молодших школярів

Тема 3. Форми організації навчання громадянської та історичної освітньої галузі

Основні поняття: освітній процес, урок, структура уроку, індивідуальні форми навчання, колективні форми навчання, домашня самостійна робота, вікторини, конкурси, предметні вечори, шкільний краєзнавчий музей, екскурсія.

Класифікація форм організації навчання громадянської та історичної освітньої галузі. Урок – основна форма організації навчальної діяльності. Вимоги до уроку. Макро- і мікроструктура уроку. Основні типи уроків у початковій школі: структура, особливості, організація та проведення. Урок засвоєння нових знань. Урок формування умінь і навичок. Урок застосування знань, умінь і навичок. Урок узагальнення і систематизації знань. Урок перевірки, оцінювання та корекції знань, умінь і навичок. Комбінований урок. Інтегровий урок. Ознаки інтегрованого уроку. Підготовка вчителя до інтегрованого уроку. Особливості структури інтегрованого уроку. Нестандартні уроки. Особливості їх організації і проведення. Урок-КВК. Урок-гра. Урок-мандрівка. Урок -екскурсія. Організація та проведення позакласної роботи при вивченні громадянської та історичної освітньої галузі. Шкільний краєзнавчий музей. Екскурсія. Особливості проведення краєзнавчих екскурсій.

Тема 4. Методи навчання громадянської та історичної освітньої галузі

Основні поняття: метод, методи навчання, словесні методи, наочні методи, практичні методи, активні методи, пасивні методи, інтерактивні методи.

Поняття методу. Поняття методичного прийому. Класифікація методів навчання громадянської та історичної освітньої галузі. Класифікація методів навчання. Словесні, наочні, практичні методи навчання. Бесіда, як метод формування суспільствознавчих знань на уроках «Я досліджую світ». Вимоги до побудови бесіди. Розповідь, вимоги до побудови розповіді. Види розповідей: за дидактичною метою, за побудовою, за змістом. Розповідь – пояснення, розповідь – опис. Наочні та практичні методи навчання. Методика роботи на уроці з наочними посібниками. Активні, пасивні та інтерактивні методи навчання на уроках навчання громадянської та історичної освітньої галузі.

Тема 5. Технології навчання громадянської та історичної освітньої галузі

Основні поняття: педагогічні технології, ІКТ, ігрові технології, інтерактивні технології, імерсивні технології, комунікація, проєктне навчання, лепбук, сторітелінг мас-медіа, медіаосвіта.

Технології інтерактивного навчання. Ознаки інтерактивного навчання. Відмінності між традиційним та інтерактивним навчанням. Види інтерактивних технологій навчання (технології кооперативного навчання, технології колективно-групового навчання, технології ситуаційного моделювання, технології обробки дискусійних питань). Ігрові технології навчання. Особливості дидактичної гри. Вимоги до ігрових технологій навчання. Види дидактичних ігор. Інформаційні технології навчання. Особливості застосування інформаційних технологій навчання. Імерсивні технології навчання. Види імерсивних технологій навчання. Проєктні технології навчання. Сутність та етапи проєктної діяльності. Вимоги до навчального проєкту. Тематика проєктів. Методика організації творчого проєктування в початковій школі. Лепбук як новітній спосіб організації навчання. Види лепбуків. Технологія виготовлення лепбуку. Технологія сторітелінгу. Структура та види педагогічного сторітелінгу.

Технології формування медіаграмотності молодших школярів. Поняття мас-медіа (медіа). Роль інформації та медіа в сучасному світі. Різновиди медіа (книга, преса, фото, радіо, кіно, телебачення, Інтернет, мобільний зв'язок). Вплив мас-медіа на формування громадської думки та власної позиції людини. Критичне сприйняття та протидія маніпуляціям мас-медіа Фейкова інформація. Маніпуляції в медіапросторі. Безпека та етика поведінки у мережі Інтернет. Основні принципи медіаосвіти. Форми медіаосвіти. Використання медіаосвітніх технологій у процесі опанування громадянської та історичної освітньої галузі.

Тема 6. Оцінювання результатів навчання молодших школярів з громадянської та історичної освітньої галузі

Основні поняття: оцінювання, формувальне оцінювання, портфоліо, підсумкове оцінювання, вербальне оцінювання, рівневе оцінювання.

Загальна характеристика системи оцінювання результатів навчання учнів 1-4-х класів. Принципи та функції оцінювання. Види оцінювання у початкових класах. Вербальне та рівневе оцінювання. Формувальне оцінювання. Принципи формувального оцінювання. Інструменти формувального оцінювання. Алгоритм діяльності вчителя щодо організації формувального оцінювання. Таксономія Б.Блума. Особливості використання портфоліо як технології оцінювання досягнень молодших школярів з громадянської та історичної освітньої галузі у початкових класах. Види робіт які може містити портфоліо. Підсумкове оцінювання.

Тематика семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	*Тема 1. Концептуальний аналіз громадянської та історичної освітньої галузі в змісті початкової освіти* 1. Предмет і завдання методики навчання громадянської та історичної освітньої галузі. Поняття і види компетентностей. Ключові та галузеві (предметні) компетентності. 2. Зміст громадянської компетентності молодших школярів. 3. Аналіз громадянської та історичної освітньої галузі в змісті Державного стандарту початкової освіти (2018р.)	2
2	*Тема 2. Ключові ідеї та зміст громадянської та історичної освітньої галузі в структурі інтегрованого курсу «Я досліджую світ»* 1.Зміст та особливості побудови і структура інтегрованого курсу «Я досліджую світ». 2.Змістові лінії, освітні галузі, розвивальний та виховний аспекти дисципліни. 3.Аналіз програм (О. Савченко, Р. Шиян) та підручників для початкової школи в контексті вивчення громадянської та історичної освітньої галузі. 4.Особливості формування громадянських та історичних уявлень та понять в контектсті громадянської та історичної освітньої галузі 5.Специфіка формування громадянськості та патріотизму в контексті громадянської та історичної освітньої галузі 6.Шляхи реалізації історичного підходу при вивченні громадянської та історичної освітньої галузі.	2
3	*Тема 3. Форми організації навчання громадянської та історичної освітньої галузі* 1. Основні форми *організації навчання* у початковій школі 2. Передумови ефективності уроків в початковій школі. Макро- і мікроструктура уроків. Вимоги до сучасного уроку. 3. Характеристика основних типів уроків у початковій школі: особливості, організація та проведення.	2

	4. Інтегровані уроки, методика їх організації і проведення. 5. Нестандартні уроки: особливості, організація та проведення. 6. Методика організації і проведення краєзнавчих екскурсій.	
4	*Тема 4. Методи навчання громадянської та історичної освітньої галузі* 1. Поняття методу. Класифікація методів навчання з урахуванням їхніх внутрішніх та зовнішніх аспектів 2. Словесні, наочні, практичні методи навчання. 3. Активні, пасивні та інтерактивні методи навчання. 4. Розкрити методику використання розповіді, пояснення при вивченні громадянської та історичної освітньої галузі.	2
5	*Тема 5. Технології навчання громадянської та історичної освітньої галузі* 1. Особливості використання новітніх технологій навчання при вивченні громадянської та історичної освітньої галузі 1. Сутність технологій інтерактивного навчання 2. Специфіка використання ігрових технологій навчання 3. Особливості інформаційних технологій навчання 4. Переваги та недоліки імерсивних технологій навчання 5. Сутність та етапи проєктної діяльності. 6. Лепбук та сторітелінг як новітні спосіби організації навчання 7. Особливості застосування технологій формування медіаграмотності молодших школярів.	2
Разом		**10**

Методичні рекомендації щодо підготовки та участі у семінарських заняттях

Семінарські заняття з навчальної дисципліни «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі» є важливою складовою аудиторної роботи здобувачів освіти. Готуючись до семінарського заняття здобувач освіти повинен вивчити матеріал теми за лекціями та рекомендованими джерелами інформації.

Підготовка здобувача освіти до семінарського заняття починається з ознайомлення з темою та планом обговорення, переліком рекомендованих джерел. Для більш детального опрацювання тем варто звертатися не лише до підручників, але й до першоджерел, монографій та наукових статей з філософії та релігієзнавства. Це дасть можливість розібратися в аспектах кожної теми, підібрати цікаві приклади, зробити змістовне доповнення, у випадку, коли основним доповідачем став інший здобувач освіти.

Процес підготовки та виступу на семінарському занятті має наступні складові:

– ознайомлення з темою та планом заняття;

– опрацювання тексту конспекту лекції та рекомендованих джерел інформації;

– підготуватися до виступу на семінарі: створення конспекту або презентації з відображенням кожного пункту теми семінарського заняття, із основною інформацією, цитатами із першоджерел, висновками;

– вільний виклад матеріалу під час виступу, що виключає суцільне зачитування здобувачем освіти завчасно підготовленого тексту;

– побудова виступу згідно з планом, враховувати, що виступ має складатися з трьох частин: вступу, основної частини і висновку;

– відповіді на запитання, реакція на доповнення та контраргументи;

– систематичний прояв активності на семінарському занятті: уважне ставлення до виступів інших здобувачів освіти, формулювання питань, доповнень, ведення дискусії, готовність проаналізувати доповідь, яка була представлена іншим учасником, задати йому додаткове запитання;;

– для підтвердження або ж спростування тієї чи іншої тези наводити аргументи: цитати з тексту першоджерела, або думки, істинність яких обґрунтована;

– готовність до будь-яких форм та методів контролю знань на семінарському занятті: усне та письмове опитування, дискусія, захист рефератів, презентація творчих робіт, тестові опитування, контрольна робота.

Зміст семінарських занять

Семінарське заняття №1

Тема 1. Концептуальний аналіз громадянської та історичної освітньої галузі в змісті початкової освіти

Мета семінарського заняття: ознайомити здобувачів освіти з основними поняттями і теоретичними положеннями громадянської та історичної освітньої галузі в змісті початкової освіти.

Ключові поняття: освітній процес, здобувачі освіти, НУШ, компетентність, громадянська компетентність, Державний стандарт початкової освіти, громадянська та історична освітня галузь.

Дидактичний матеріал: конспект лекцій, рекомендовані джерела інформації.

Теми для доповідей:

1. Предмет і завдання методики навчання громадянської та історичної освітньої галузі. Поняття і види компетентностей. Ключові та галузеві (предметні) компетентності.
2. Зміст громадянської компетентності молодших школярів.
3. Аналіз громадянської та історичної освітньої галузі в змісті Державного стандарту початкової освіти (2018р.)

Питання для дискусії:

1. Що є предметом вивчення навчальної дисципліни «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі»?
2. Які завдання навчальної дисципліни «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі»?
3. Що таке компетентність?
4. Які ви знаєте ключові компетентності відповідно до Державного стандарту початкової освіти?
5. Які ви знаєте ключові галузеві (предметні) компетентності відповідно до Державного стандарту початкової освіти?
6. Що таке «громадянська компетентність»?
7. Якими є вимоги до обов’язкових результатів навчання з громадянської та історичної освітньої галузі?

Тематика рефератів:

1. Вимоги концепції «Нова українська школа»
2. Особливості Державного стандарту початкової освіти (2018 р.)
3. Ключові компетентності та їх реалізація в інтегрованому курсі «Я досліджую світ».

4. Предметні компетентності та їх реалізація в інтегрованому курсі «Я досліджую світ».

5. Особливості організації демократичного освітнього процесу згідно концепції «Нова українська школа».

Рекомендовані джерела інформації: *[1-6; 33; 35; 38-39; 51; 65-66; 78-80]*

Семінарське заняття №2

Тема 2. Ключові ідеї та зміст громадянської та історичної освітньої галузі в структурі інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

Мета семінарського заняття: ознайомити здобувачів освіти з ключовими ідеями та змістом громадянської та історичної освітньої галузі в структурі інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в початкових класах закладу загальної середньої освіти.

Ключові поняття: інтеграція, **«**Я досліджую світ», типові освітні програми, змістові лінії, громадянськість, патріотизм, історичний підхід.

Теми для доповідей:

1. Зміст та особливості побудови і структура інтегрованого курсу «Я досліджую світ».
2. Змістові лінії, освітні галузі, розвивальний та виховний аспекти дисципліни.
3. Аналіз програм (О. Савченко, Р. Шиян) та підручників для початкової школи в контексті вивчення громадянської та історичної освітньої галузі.
4. Особливості формування громадянських та історичних уявлень та понять в контектсті громадянської та історичної освітньої галузі
5. Специфіка формування громадянськості та патріотизму в контексті громадянської та історичної освітньої галузі
6. Шляхи реалізації історичного підходу при вивченні громадянської та історичної освітньої галузі.

Питання для дискусії:

1. Що таке інтегрований курс?
2. Яким є зміст типової освітнньої програми під керівництвом Р. Шияна?
3. Яким є зміст типової освітнньої програми під керівництвом О. Савченко?
4. Як формується історична компетентність молодших школярів?

5. Яке зачення засобів навчання в інтегрованому курсі?
6. В чому специфіка підручників інтегрованого курсу «ЯДС» в контексті вивчення громадянської та історичної освітньої галузі?
7. Як використовувати українські народні традиції та звичаї в освітньому середовищі початкової школи?

Тематика рефератів:

1. Методологічні основи навчання громадянської та історичної освітньої галузі.
2. Формування ідентичності, громадянської та історичної компетентності учнів.
3. Особливості організації та проведення інтегрованих занять в контексті вивчення громадянської та історичної освітньої галузі
4. Розвиток демократичних цінностей.
5. Патріотизм як моральний і політичний принцип.
6. Національно-патріотичне виховання в системі сучасної освіти.

Рекомендовані джерела інформації: *[1-5; 8-11; 37; 40-43;45; 52-53; 58; 60-62; 71;78-80].*

Семінарське заняття №3

Тема 3. Форми організації навчання громадянської та історичної освітньої галузі

Мета семінарського заняття: ознайомити здобувачів освіти з формами організації навчання громадянської та історичної освітньої галузі в початкових класах закладу загальної середньої освіти.

Ключові поняття: освітній процес, урок, структура уроку, індивідуальні форми навчання, колективні форми навчання, домашня самостійна робота, вікторини, конкурси, предметні вечори, шкільний краєзнавчий музей, екскурсія.

Теми для доповідей:

1. Основні форми організації навчання у початковій школі
2. Передумови ефективності уроків в початковій школі. Макро- і мікроструктура уроків. Вимоги до сучасного уроку.
3. Характеристика основних типів уроків у початковій школі: особливості, організація та проведення.
4. Інтегровані уроки, методика їх організації і проведення.
5. Нестандартні уроки: особливості, організація та проведення.

6. Методика організації і проведення краєзнавчих екскурсій.

Питання для дискусії:

1. Які є основні форми організації навчання інтегрованому курсі «ЯДС»?
2. Які функції сучасного уроку при вивченні громадянської та історичної освітньої галузі та які у основні вимоги до нього ?
3. Які типи уроків набули найбільшого поширення при вивченні громадянської та історичної освітньої галузі? Схарактеризуйте їх.
4. Які особливості організації та проведення інтегрованих уроків?
5. Які особливості організації та проведення нестандартних уроків?
6. Яка роль екскурсій у пізнанні та дослідженні навколишнього світу молодшими школярами?
7. Які особливості позакласної роботи при вивченні громадянської та історичної освітньої галузі?

Тематика рефератів:

1. Освітнє середовище та його роль в організації уроку.
2. Сучасний урок як виклик часу
3. Типи уроків у початковій школі
4. Види нестандартних уроків
5. Екскурсія як форма організації освітнього процесу

Рекомендовані джерела інформації: *[1-5; 12-32; 72; 77-80].*

Семінарське заняття №4

Тема 4. Методи навчання громадянської та історичної освітньої галузі

Мета семінарського заняття: ознайомити здобувачів освіти з методами навчання громадянської та історичної освітньої галузі в початкових класах закладу загальної середньої освіти.

Ключові поняття: метод, методи навчання, словесні методи, наочні методи, практичні методи, активні методи, пасивні методи, інтерактивні методи.

Теми для доповідей:

1. Поняття методу. Класифікація методів навчання з урахуванням їхніх внутрішніх та зовнішніх аспектів
2. Словесні, наочні, практичні методи навчання.
3. Активні, пасивні та інтерактивні методи навчання.

4. Розкрити методику використання розповіді, пояснення при вивченні громадянської та історичної освітньої галузі.

Питання для дискусії:

1. Які ви знаєте методи навчання громадянської та історичної освітньої галузі?
2. Що таке словесні метли?
3. Які види наочних методів ви знаєте?
4. Яку роль у формуванні знань про навколишній світ відіграють спостереження?
5. Яка роль практичних методів у пізнанні навколишнього світу молодшими школярами?
6. Чому підручник є одним із найважливіши засобів навчання?
7. Що таке інтерактивні методи?

Тематика рефератів:

1. Методологічні основи навчання громадянської та історичної освітньої галузі.
2. Класифікація методів навчання.
3. Роль бесіди в освітньому процесі
4. Функції словесних методів
5. Специфіка активних, пасивних та інтерактивних методів навчання.

Рекомендовані джерела інформації: *[1-5; 12-32; 34; 55; 63; 78-80].*

Семінарське заняття №5

Тема 5. Технології навчання громадянської та історичної освітньої галузі

Мета семінарського заняття: ознайомити здобувачів освіти з технологіями навчання громадянської та історичної освітньої галузі в початкових класах закладу загальної середньої освіти.

Ключові поняття: педагогічні технології, ІКТ, ігрові технології, інтерактивні технології, імерсивні технології, комунікація, проєктне навчання, лепбук, сторітелінг мас-медіа, медіаосвіта.

Теми для доповідей:

1. Особливості використання новітніх технологій навчання при вивченні громадянської та історичної освітньої галузі
2. Сутність технологій інтерактивного навчання

3. Специфіка використання ігрових технологій навчання
4. Особливості інформаційних технологій навчання
5. Переваги та недоліки імерсивних технологій навчання
6. Сутність та етапи проєктної діяльності.
7. Лепбук та сторітелінг як новітні способи організації навчання
8. Особливості застосування технологій формування медіаграмотності молодших школярів.

Питання для дискусії:

1. Що таке «технологія»?
2. В чому полягають особливості використання новітніх технологій навчання при вивченні громадянської та історичної освітньої галузі?
3. Яке значення відіграють технології інтерактивного навчання при вивченні громадянської та історичної освітньої галузі?
4. Якою є специфіка використання ігрових технологій навчання?
5. Які завдання інформаційних технологій навчання при вивченні громадянської та історичної освітньої галузі?
6. Які є переваги та недоліки імерсивних технологій навчання?
7. Яка мета та які завдання проєктної діяльності в початковійі школі
8. Опишіть етапи проєктної діяльності: мотиваційний, планувальний, інформаційно-операційний та рефлексивно-оцінний.
9. Яка дидактична роль лепбуку та сторітелінгу як новітніх способів організації навчання?
10. В чому полягають особливості застосування технологій формування медіаграмотності молодших школярів?

Тематика рефератів:

1. Види інтерактивних технологій
2. Ігрова діяльність на уроці: особливості організації та ризики.
3. Групова робота як засіб формування ключових компетентностей молодших школярів.
4. Переваги та недоліки інформаційних технологій навчання
5. Особливості імерсивних технологій навчання
6. Особливість проєктної діяльності при вивченні громадянської та історичної освітньої галузі
7. Лепбук – сучасний спосіб організації навчальної діяльності.
8. Технологія сторітелінгу як різновид сучасних педагогічних технологій.

Рекомендовані джерела інформації: *[1-5; 12-32; 44; 48; 50; 54; 56-57; 59; 64; 67-70; 73-76; 78-80].*

Тестові завдання для самоконтролю

1. Метою громадянської та історичної освітньої галузі є:

А) формування громадянської компетентності;

Б) формування власної ідентичності та готовності до змін шляхом осмислення зв'язків між минулим і сучасним життям;

В) розвиток особистості учня, який здатний до самоусвідомлення, гармонійної соціальної і міжособистісної взаємодії, спрямованої на збереження власного здоров'я та здоров'я інших осіб;

Г) формування активної громадянської позиції на засадах демократії, поваги до людини, толерантного ставлення до оточуючих

2. Які розрізняють рівні інтеграції змісту навчального матеріалу?

А) внутрішньопредметна, міжпредметна, базова;

Б) транспредметна, базова, ключова;

В) міжпредметна, діяльнісна, внутрішньопредметна;

Г) внутрішньопредметна, міжпредметна, транспредметна

3.Зміст інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі регламентовано:

А) нормативними документами (ДСПО (2018), базовий навчальний план, Типові освітні програми);

Б) змістом підручників і навчальних посібників;

В) станом розвитку природничої, соціальної та інших наук на початковому етапі.

4. Змістові лінії згідно за типовою освітньою програмою О.Савченко:

А) «Людина», «Людина і сім'я», «Людина у світі»;

Б) «Людина», «Людина серед людей», Людина у суспільстві», «Людина і світ», «Людина і природа»;

В) «Людина», «Людина серед людей», «Людина у суспільстві»;

Г) «Людина», «Людина у світі», «Людина в суспільстві».

5. Змістові лінії згідно за типовою освітньою програмою Р.Шияна:

А) «Людина», «Людина і сім'я», «Людина у світі»;

Б) «Людина», «Людина серед людей», Людина у суспільстві», «Людина у світі»;

В) «Я – Людина», «Я серед людей», «Моя культурна спадщина», «Моя шкільна і місцева громади», «Ми – громадяни України. Ми – європейці»;

Г) «Людина», «Людина у світі», «Людина в суспільстві».

6. Тема «Людина» навчального курсу «ЯДС» вводить дитину у:

А) світ власного «Я»;

Б) світ природи;

В) полікультурний простір;

Г) соціальне оточення класу.

7. Формування особистісно значущої картини світу у молодших школярів на уроках «ЯДС» здійснюється за рахунок:

А) реалізації міжпредметних зв'язків;

Б) активної позиції учня у набутті особистісних цінностей, опори на життєвий досвід;

В) використання педагогічної етики у стосунках учителя й учнів;

Г) реалізації виховної мети уроку.

8. Ознайомившись зі змістовою лінією «Людина і світ» курсу «ЯДС», учні мають уявлення:

А) про культуру взаємин людей на вулиці;

Б) про живу та неживу природу;

В) про довкілля;

Г) про Землю як спільний дім для всіх людей; про Україну як одну із країн на карті світу.

9. Ознайомившись зі змістовою лінією «Людина в суспільстві» курсу «ЯДС», учні мають уявлення:

А) про живу та неживу природу;

Б) про неповторність кожної людини;

В) про державну символіку України; громадянські права та обов'язки як члена суспільства;

Г) про залежність наполегливості, старанності у досягненні цілей

10. Громадянськість – це:

А) моральна позиція, що виражається в почутті обов'язку і відповідальності людини перед колективом, до якого вона належить;

Б) організація та функціонування державної влади на засадах визнання народу джерелом державної влади, що передбачає забезпечення прав громадян і участь народу в управлінні державою;

В) система загальнообов'язкових формально визначених правил поведінки, які встановлює і охороняє держава для регулювання суспільних відносин.

11. Національно-патріотичне виховання учнів діє на засадах національних та європейських цінностей:

А) повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України);

Б) повага до прав людини;

В) толерантне ставлення до представників іншої культури;

Г) ненависть до представників і представників іншої культури

12. Оптимальним способом організації системи накопичувальної оцінки в початковій школі визнається:

А) контрольна робота;

Б) портфоліо;

В) табель успішності;

Г) свідоцтво досягнень.

13. Вкажіть речові історичні джерела:

А) знаряддя праці;

Б) міфи, легенди;

В) літописи, документи;

Г) будівлі, зброя

14. Екскурсія є формою освітньої роботи, що проводиться (виберіть найбільш правильне визначення):

А) поза школою з пізнавальною метою

Б) з метою вивчення об'єкта в його природному середовищі;

В) поза школою з класом або групою учнів з пізнавальною метою у процесі пересування від об'єкта до об'єкта;

Г) з метою формування дослідницьких навичок.

15. Планомірне, цілеспрямоване сприймання об'єктів довкілля, визначають як:

А) демонстрація;

Б) спостереження;

В) екскурсія;

Г) дослідницька діяльність

16. До практичних методів навчання відноситься:

А) демонстрація натуральних наочних об'єктів;

Б) спостереження;

В) робота з текстом підручника;

Г) лабораторна робота

17. За дидактичними цілями виокремлюють наступні типи бесід:

А) вступні;

Б) закріплюючі;

В) імітаційні.

18. Етап уроку, на якому вчитель фронтально ставить запитання класу за змістом попереднього уроку, не оцінюючи знання учнів, називається:

А) повторення вивченого матеріалу;

Б) перевірка знань учнів;

В) актуалізація знань учнів;

Г) закріплення отриманих знань.

19. До нетрадиційних форм проведення уроків «ЯДС» відносять:

А) урок застосування знань, умінь і навичок;

Б) урок формування умінь і навичок;

В) комбінований урок;

Г) урок-казка, урок-КВК.

20. Формувальне оцінювання розпочинається:

А) з перших днів навчання в школі і триває постійно;

Б) з 4 класу, в кінці навчального року;

В) з 3 класу, в кінці кожного семестру.

Методичні рекомендації щодо написання реферату

Підготовка написання здобувачами освіти рефератів як одного із видів науково-дослідної роботи є важливою складовою частиною освітнього процесу.

Під час написання рефератів здобувачі освіти мають оволодівати методологією та методикою наукового дослідження, осмислено й критично сприймати рекомендовані джерела інформації, навчитися працювати з бібліографією, а також чітко, переконливо, логічно та стилістично правильно викладати свої думки.

Етапи написання реферату:

1. Вибір теми реферату.
2. Ознайомлення з рекомендованими джерелами інформації
3. Підбірка джерел інформації
4. Складання плану реферату
5. Підготовка тексту реферату
6. Доопрацювання та перевірка готового тексту реферату.

Реферат повинен містити титульний аркуш, зміст, вступ, основну частину, висновки, список використаних джерел.

Вступ як складова реферату не потребує, великої кількості розмірковувань і великого обсягу. Форма його довільна, але в ньому мають обов'язково бути відображені такі питання: обгрунтування вибору теми, оцінка її з точки зору актуальності, визначення її місця в існуючій філософській проблематиці, оцінка ступеня і характеру розробки теми, зміст філософської проблематики, яку автор вбачає в цій темі, формулювання мети і завдань філософського дослідження в рефераті. Обов'язково вказати авторів, які працювали над даним питанням, назвати їх праці. Це треба робити чітко і логічно, щоб обсяг вступу не перевищував 15 % від обсягу роботи.

Основна частина як складова реферату немає особливих регламентацій. Вона повинна являти собою самостійно виконане дослідження з проблеми. Слід використовувати цитати як для підтвердження, так і для спростування. Цитований матеріал в основній частині, незалежно від форми цитування − дослівного (в лапках), світоглядно-змістового (своїми словами з зазначенням авторства матеріалу, який використовується), не повинен перевершувати 30 % реферату.

Висновки − це підсумок реферату. Тут потрібна чіткість, точність, лаконічність. Формулюються основні висновки із всього сказаного, вказуються питання, які вдалося висвітлити повно, та ті, які потребують подальшої роботи. Жодних цитат, припущень, розмірковувань. Конкретні висновки можна нумерувати.

Список використаних джерел друкується на окремій сторінці в кінці реферату й повинен налічувати не менш ніж 15 джерел. Список повинен включати в себе наукові праці та публікації з теми як у вітчизняних, так і в зарубіжних джерелах, що видані в останні 5–10 років. Обов'язковим є використання наукових філософських видань. Список використаних джерел необхідно оформляєти відповідно до вимог ДСТУ 8302:2015.

При підготовці реферату важливо дотримуватись політики доброчесності. Визначення термінів в рефераті мають обов'язково містити посилання на джерела, звідки вони взяті. На цифрові, графічні та інші матеріали, запозичення з книг, журналів, електронних джерел також обов'язково давати посилання.

Реферат має бути надрукований на сторінках паперу формату А4 українською мовою. Параметри шрифту - Times New Roman, 14. Відстань між рядками – полуторний інтервал. Оформлення полів: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхній і нижній – по 20 мм. Орієнтовний обсяг реферату має бути в межах 10 сторінок, залежно від обраної теми.

Методичні рекомендації щодо підготовки мультимедійної презентації

Мультимедійна презентація – інструмент, що дозволяє передавати інформацію у візуалізованому, схематичному вигляді, що підвищує її цінність.

Загальні вимоги :

– Наявність титульного слайду, створеного на основі затвердженого корпоративного шаблону.

– Наявність окремих слайдів для переходу до певного розділу виступу

– Дотримання єдиного стилю оформлення усіх слайдів.

– Дотримання прийнятих правил орфографії, пунктуації, скорочень і правил оформлення тексту (відсутність точки в заголовках і т.д.).

– Перелік використаних джерел (на останньому слайді).

Вимоги до дизайну:

- Використання не більше трьох кольорів на одному слайді (один для фону, другий для заголовків, третій для тексту).

- При виборі кольору тексту та заливки діаграм дотримуватись правила 3-х кольорів – використовувати три основні кольори та їх відтінки.

- Уникати зміни фону слайдів

Вимоги до вмісту слайдів:

- На слайді бажано подавати: одне ключове поняття (7-8 рядків тексту, одну схему)

- Зміст презентації має відповідати дидактичним цілям та завданням
- Розташування інформації на слайді – переважно горизонтальне, зверху вниз по головній діагоналі; найбільш важлива інформація має розташовуватися в центрі екрану; якщо на слайді картинка – напис розміщується під нею

Вимоги до тексту:

- Стислість і лаконічність викладу, максимальна інформативність тексту.
- Для подання текстового матеріалу використовувати шрифт з розміром – 20 пт, мінімально і лише у виключних випадках – 14 пт.
- Використовувати шрифти без зарубок і не більше 1-2-х варіантів шрифтів.
- Форматувати текст по ширині, не допускати «рваних» країв тексту.

Критерії оцінювання

Критерії оцінювання доповіді:

Оцінка «відмінно» − повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами; все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в програмовому матеріалі, що вивчаються; правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача, що мають мету з'ясувати ступінь розуміння здобувачем освіти матеріалу, що ним викладається.

Оцінка «добре» − здобувач освіти дає правильний, повний виклад змісту матеріалу, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в програмовому матеріалі, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег; при правильному і в цілому зв'язному викладі матеріалу, здобувач освіти припускає у відповіді неточності, які виправляє сам або при першому зауваженні викладача; недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

Оцінка «задовільно» − здобувач освіти виявляє знання і розуміння основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає суттєві помилки і усвідомлює їх тільки після повторної вказівки викладача; здобувач освіти виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її; викладає матеріал не достатньо логічно й послідовно.

Оцінка «незадовільно» − здобувач освіти припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача; виявляє повне незнання і нерозуміння

навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Критерії оцінювання виконання письмових завдань:

Оцінка «відмінно» − повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами; все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в соціальних явищах і процесах, що вивчаються; граматична та стилістична грамотність письмової роботи.

Оцінка «добре» − здобувач освіти при правильному і в цілому зв'язному викладі матеріалу припускає у відповіді неточності,; недостатньо вичерпні відповіді та недостатнє розуміння соціальних явищ і процесів, недостатня граматична та стилістична грамотність письмової роботи.

Оцінка «задовільно» − здобувач освіти виявляє незнання значної частини навчального матеріалу; викладає матеріал не достатньо логічно й послідовно.

Оцінка «незадовільно» − здобувач освіти припускається грубих помилок при викладі матеріалу; виявляє повне незнання і нерозуміння навчального матеріалу.

Критерії оцінювання реферату:

Оцінка «відмінно» − реферат написано самостійно, формальні вимоги до реферату виконано, проблему повністю розкрито, висновки містять наукові пропозиції. Для написання реферату здобувач освіти використав не тільки підручники, а й першоджерела.

Оцінка «добре» − реферат написано самостійно, всі вимоги до реферату виконані, проблема розкрита; однак наявні деякі граматичні помилки.

Оцінка «задовільно» − реферат написано самостійно, але не всіх вимог дотримано, розкриття проблеми неповне; наявні граматичні помилки.

Оцінка «незадовільно» − реферат написано не самостійно, вимог не дотримано, проблему не розкрито; наявні граматичні помилки.

Критерії оцінювання мультимедійної презентації:

Основні критерії оцінювання презентації:

- відповідності змісту презентації темі;
- ясне і логічне представлення теми;
- повнота розкриття теми;
- дотриманні всіх вимог щодо технічного й естетичного оформлення роботи і орфографічного стандарту.

Оцінка «відмінно» − дотримання всіх вимог щодо обсягу, оформлення та викладу змісту презентації.

Оцінка «добре» − незначні недоліки у виконанні презентації та її оформленні.

Оцінка «задовільно» − суттєві недоліки у виконанні презентації, окремі недоліки при її оформленні.

Оцінка «незадовільно» − повна невідповідність вимогам щодо обсягу, оформлення та викладу змісту презентації.

Критерії оцінювання тестових завдань:

Здобувачем освіти надані правильні відповіді на: 40% тестових завдань – оцінка «незадовільно»; 41–69% тестових завдань – оцінка «задовільно»; 70–90% тестових завдань – оцінка «добре»; 91-100% тестових завдань – оцінка «відмінно».

Список рекомендованих джерел

Базові джерела

1. Бібік Н. Нова українська школа: порадник для вчителя / за ред. Н. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
2. Гільберг Т. Г. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах на засадах компетентнісного підходу. Київ : Генеза, 2019. 256 с.
3. Гільберг Т. Г. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах на засадах компетентнісного підходу. Київ : Генеза, 2020. 240 с.
4. Державний стандарт початкової освіти. URL: https://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/
5. Концепція «Нова українська школа». URL: http: //nus.org.ua.
6. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. URL: https://mon.gov.ua/.../2018/.../1-kontseptsiya-rozvitku-gromosviti-v-ukraini-1701201/.
7. Наказ МОН від 13.07.2021 № 813 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти». URL: https://imzo.gov.ua/2021/07/15/nakaz-mon-vid-13-07-2021-813-pro-zatverdzhennia-metodychnykh-rekomendatsiy-shchodo-otsiniuvannia-rezul-tativ-navchannia-uchniv-1-4-klasiv-zakladiv-zahal-noi-seredn-oi-osvity/
8. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 1-2 клас / Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22. 68 с.
9. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3-4 клас / Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22. 107 с.

10. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 1-2 клас / Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22. 66 с.
11. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 3- 4 клас / Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22. 73 с.
12. Ягупа І.Д. Інтегровані уроки курсу «Я досліджую світ» у 1-му класі. Ч.1. Харків : Основа, 2019. 88 с.
13. Ягупа І.Д. Інтегровані уроки курсу «Я досліджую світ» у 1-му класі : Ч. 4. Харків : Основа, 2019. 80 с.
14. Ягупа І.Д. Інтегровані уроки курсу «Я досліджую світ» у 1-му класі : Ч. 6. Харків : Основа, 2019. 77 с.
15. Ягупа І.Д. Інтегровані уроки курсу «Я досліджую світ» у 2-му класі. Ч. 2. Харків : Основа, 2019. 88 с.
16. Ягупа І.Д. Інтегровані уроки курсу «Я досліджую світ» у 2-му класі. Ч.3. Харків : Основа, 2019. 70 с.
17. Ягупа І.Д. Інтегровані уроки курсу «Я досліджую світ» у 2-му класі. Ч. 4. Харків : Основа, 2019. 69 с.
18. Ягупа І.Д. Інтегровані уроки курсу «Я досліджую світ» у 3-му класі. Ч. 1. Харків : Основа, 2020. 62 с.
19. Ягупа І.Д. Інтегровані уроки курсу «Я досліджую світ» у 3-му класі. Ч. 2 Харків : Основа, 2020. 64 с.
20. Ягупа І.Д. Інтегровані уроки курсу «Я досліджую світ» у 3-му класі. Ч. 3. Харків : Основа, 2019. 69 с.
21. Я досліджую світ: підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч.1. / Н. Бібік, Г. Бондарчук. Харків : Ранок, 2018. 80 с.
22. Я досліджую світ: підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч.1. / Н. Бібік, Г. Бондарчук. Харків : Ранок, 2019. 120 с.
23. Я досліджую світ: підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч.1. / Н. Бібік, Г. Бондарчук. Харків : Ранок, 2020. 136 с.
24. Я досліджую світ : підручник для 4 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч.1. / Н. Бібік, Г. Бондарчук. Харків : Ранок, 2021. 128 с.
25. Я досліджую світ: підручник для 1 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Ч. 1 / І. В. Грущинська, З. М. Хитра, І. І. Дробязко. Київ : «Оріон», 2018. 112 с.
26. Я досліджую світ: підручник для 2 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Ч. 1 / І. В. Грущинська, З. М. Хитра. Київ : «Оріон», 2019. 144 с.
27. Я досліджую світ: підручник для 3 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Ч. 1 / І. В. Грущинська, З. М. Хитра. Київ : «Оріон», 2020. 160 с.

28. Я досліджую світ: підручник для 4 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Ч. 1 / І. В. Грущинська, З. М. Хитра, І. І. Дробязко. Київ : «Оріон», 2021. 160 с.
29. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1-го класу закладів загальної середньої освіти. У 2 ч. Ч.1. / І. Жаркова, Л.Мечник. Тернопіль : Підручники і посібники, 2018. 96 с.
30. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 2-го класу закладів загальної середньої освіти. У 2 ч. Ч.1. / І. Жаркова, Л.Мечник, Л. Роговська, Л. Пономарьова, О. Антонов. Тернопіль : Підручники і посібники, 2019. 129 с.
31. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 3-го класу закладів загальної середньої освіти. У 2 ч. Ч.1. / І. Жаркова, Л.Мечник, Л. Роговська, Л. Пономарьова, О. Антонов. Тернопіль : Підручники і посібники, 2020. 144 с.
32. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 4 класу закладів загальної середньої освіти. У 2 ч. Ч.1. І. Жаркова, Л.Мечник, Л. Роговська. Тернопіль : Підручники і посібники, 2021. 144 с.

Допоміжні джерела

33. Агєєва О. В., Андрусенко І. В., Котелянець Н. В., Особливості реалізації змісту інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в умовах Нової української школи. *Проблеми сучасного підручника*. 2018. №2. С. 102–110.
34. Активні та інтерактивні методи навчання / укл. О. С. Кравчина. Київ: ЦІППО АПН України, 2003. 32 с.
35. Байбара Т. Компетентнісний підхід в початковій ланці освіти: теоретичний аспект. *Початкова школа*. 2010. № 8. С. 46-50.
36. Бакуліна Н. В., Фідкевич О. Л. Нова українська школа: теорія і практика формувального оцінювання у 1-2 класах ЗЗСО: навч.-метод.посіб. Київ: Генеза, 2019. 64 с.
37. Бех І. Інтеграція як освітня перспектива. *Початкова школа*. 2002. №5. С. 5–6.
38. Бібік Н.М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. *Початкова школа*. 2010. №9. С. 1-4.
39. Бібік Н. М. Навчально-методичний комплект з курсу «Я досліджую світ» у вимірах компетентнісно орієнтованого навчання. *Проблеми сучасного підручника*. 2019. №23. С. 6–22.
40. Біда О. Структура і методика інтерактивного уроку. *Початкова школа.* 2007. № 7. С. 10–16.
41. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Аксіологічний концепт національно-патріотичного виховання. Київ : Фенікс, 2023. 51 с.
42. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: метод. рек. для вчителів,

методистів, авт. програм і підруч., науковців, викладачів, студентів закл. проф. й вищ. освіти, управлінців, політиків. Київ : Фенікс, 2022. 63 с.
43. Борзик О. Б., Прасол А. В. Реалізація інтерактивного навчання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Сучасні дослідження у світі науки. 2022. №11. С. 748–755.
44. Варениченко А. Б.,Гріднєвська Г. О.,Мелаш В. Д. Інноваційні технології навчання в початковій школі (на прикладі технології інтерактивного навчання). *Інноваційні технології в науці та освіті*. 2018. № 2. С.149–152.
45. Виховання громадянина-патріота в умовах реалізації завдань концепції «Нова українська школа» : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 145- річниці від дня народж. Григорія Ващенка / уклад. О. Е. Жосан; ред.: О. С. Волошина, Н. В. Плащевська Кропивницький : Ексклюзив-Систем, 2023. 285 с.
46. Вілмут Дж. Використання портфоліо для навчання та оцінювання: навч. посібн. / за ред. І. Є. Булах, М. Р. Мруги. Київ: Майстер-клас, 2007. 48 с.
47. Вілмут Дж. Оцінювання для навчання:навч.посіб. / за ред. І. Є. Булах, М. Р. Мруги. Київ: Майстер-клас, 2007. 170 с.
48. Волошин О. Розвиток пізнавальних інтересів на уроках предмета «Я досліджую світ» за допомогою освітніх технологій. Інноваційні освітні технології в Україні : теорія та практика : матеріали Всеукр. студ. наук.-практ. конф., Умань. 2021. С. 23–24
49. Волощенко О., Козак О., Остапенко Г. Я досліджую світ. Формувальне оцінювання. 2 клас. Київ: СВІТИЧ, 2019. 80 с.
50. Волощенко О., Козак О. Інтеграція медіаграмотності в навчальний предмет «Я досліджую світ»: навчально-методичний посібник. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. 36 с.
51. Воронцова Т., Пономаренко В., Хомич О., Гарбузюк І., Андрук Н., Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник. Київ : Видавництво «Алатон», 2019. 128 с.
52. Гавриш Н. В. Інтегровані заняття: методика проведення. Київ: Шкільний світ, 2007. 128 с.
53. Гриджук В. Д. Громадянська освіта: суб'єктно-вчинковий підхід : монографія. Київ : Талком, 2018. 238 с.
54. Гущина Н. Сторітелінг як ефективний варіант неформального навчання URL:https://www.ar25.org/article/storitelling-yak-efektyvnyy-variant-neformalnogo navchannya.html
55. Дейнека Л. Сучасні методи навчання. Луцьк: ЛЦО, 2021. 224 с.

56. Дичківська І. М. Іноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
57. Доміловська Ю. Д., Смолянюк Н. М. Використання інтерактивних технологій на уроках «Я досліджую світ». Наукові та освітні трансформації в сучасному світі : зб. матеріалів Всеукр. міждисциплінар. наук.-практ. конф., Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій. 2021. С. 222–223.
58. Довідник усвідомленого громадянина / упоряд.: І. Г. Саранча, О. В. Смірнова. Вінниця : Твори, 2021. 39 с.
59. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Харків: Видавнича група «Основа», 2012. 176 с.
60. Іванчук М.Г. Громадянська та історична освітня галузь у змісті початкової освіти: дидактико-методичний аспект: навч.-метод. посіб. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича: Рута, 2019. 375 с.
61. Іонова О. М. Сінопальнікова Н. М. Підготовка майбутніх учителів до застосування інтегрованих форм організації навчального процесу в початковій школі: монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2014. 263 с.
62. Козій М. К. Громадянськість − проблема педагогічна, актуальна та соціально-цінна : навч.-метод. посібник. Київ : Видавництво НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2004. 274 с.
63. Коломієць Н.А. Дидактичні засади застосування інтерактивних методів навчання молодших школярів. Київ : Знання, 2018. 129 с.
64. Копосов П.Г. Нова українська школа: дидактичні особливості організації навчально-ігрової діяльності учнів 1-2 класів : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Фабула», 2021. 160 с.
65. Крамаренко А. М. Формування ключових та предметних компетентностей на уроках «Я досліджую світ». Наука, інновації і освіта: проблеми і перспективи. 2022. № 7. С. 133–135.
66. Лалак Н. В. Формування громадянської та соціальної компетентностей молодших школярів в умовах сучасного освітнього середовища. *Компетентнісні індикатори стратегії «Європа 2020» : здобутки і перспективи педагогічної освіти*: монографія / за ред. Г. В. Товканець. Мукачево: МДУ, 2020. С. 242-260.
67. Литвинова С. Г., Буров О. Ю., Семеріков С. О. Концептуальні підходи до використання засобів доповненої реальності в освітньому процесі. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми.* 2020. Вип. 55. С. 46-62.

68. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / ред. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; наук. ред. В. В. Різун. – Київ: Центр вільної преси, 2012. 352 с.
69. Метод проектів у початковій школі /укл.О. Онопрієнко, О. Кондратюк. Київ: Шкільний світ, 2007. 128 с.
70. Михайліченко М.В., Рудик Я.М. Освітні технології: навчальний посібник. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2016. 583 с.
71. Патріотизм − основа духовного становлення громадянина : інформ. список л-ри / уклад. Л. І. Литвинець ; ред. Н. М. Скоморовська. Київ : НБУ для дітей, 2005. 12 с.
72. Савченко О.Я., Бібік Н.М., Мартиненко В.О., Цимбалару А.Д. Організаційні форми навчання у початковій школі : посібник. Київ: Педагогічна думка, 2017. 423 с.
73. Проєкти в початковій школі: тематика та розробка занять / за ред. О. Онопрієнко. Київ : Шкільний світ, 2008. 128 с.
74. Череповська Н. І. Медіаосвітні ресурси розвитку патріотизму і критичного мислення молоді : навч.-метод. посіб. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2017. 155 с.
75. Швардак М. В. Цифрові інтерактивні технології в освітньому процесі початкової школи. *Науковий журнал Хортицької національної академії. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2023. №8. С. 39-48.
76. Шумаєва С. Медіа компетентність як складова загальної мас-медійної просвіти учнів URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog.pdf
77. Юрович В. Нестандартні уроки як засіб підвищення ефективності навчання в курсі «Я у світі». *Початкова школа.* 2014. № 6. С. 22–26.

Інформаційні ресурси мережі Інтернет

78. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського URL: www.dnpb.gov.ua/
79. Інститут модернізації змісту освіти України. URL: https://imzo.gov.ua/pro-imzo/
80. Національна бібліотека України імені В.В. Вернадського URL: http://www.nbuv.gov.ua/

Навчально-методичне видання

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

методичні рекомендації до підготовки і проведення семінарських занять
для здобувачів фахової передвищої освіти
спеціальності 013 «Початкова освіта»
ОПС «фаховий молодший бакалавр»

Укладач
Дмитро ГРЕГІРЧАК

Тираж 10 пр.

Свідоцтво про внесення суб’єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 6984 від 20.11.2019 р.

Редакційно-видавничий відділ МДУ,
89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26
тел./факс +380-3131-21109
Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua
E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua
Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: http://dspace.msu.edu.ua:8080
Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: http://msu.edu.ua/library/